

Monitoring izgradnje prioritetne dionice autoputa Bar-Boljare
(dionica Smokovac-Mateševo)
2019/2020.

PRISTUP INFORMACIJAMA U VEZI SA DEVASTACIJOM RIJEKE TARE

Analiza postupanja državnih institucija

Studija je dio projekta „Aktivni građani za Crnu Goru – Ka vladavini prava i održivom razvoju Crne Gore koji finansira Evropska unija posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori, a implementira NVO Mreža za afirmaciju nevladinog sektora – MANS. Mišljenja i stavovi iznijeti u ovoj studiji ne mogu se ni na koji način smatrati donatora koji je finansijski podržao projekat.

Slobodan pristup informacijama u vezi sa devastacijom rijeke Tare projektom izgradnje autoputa

Izgradnja poddionice 4.4.1 autoputa Bar – Boljare, dionica Smokovac – Mateševo, u velikoj mjeri devastirala je rijeku Taru kroz nemaran odnos izvođača radova i nadležnih institucija, što je otkrio NVO MANS u oktobru 2018. godine.¹ Izvođač „China Road and Bridge Corporation“ (CRBC) građevinski otpad koji nastaje bušenjem tunela odlaže na obalu rijeke Tare, time ugrožavajući njeno korito. Sa druge strane, institucije dozvolile su da se u to isto korito smjeste noseći stubovi mostova Tara 1 i Tara 2, ali i petlja Mateševo.²

Skupština Crne Gore je u decembru 2014. godine usvojila Zakon o autoputu Bar - Boljare, time stvorivši pravnu pretpostavku za otpočinjavanje „projekta vijeka“ u Crnoj Gori, kako se autoput često naziva.¹

Prethodno, Vlada Crne Gore je u februaru iste godine zaključila Ugovor o projektovanju i izgradnji autoputa Bar – Boljare, dionica Smokovac – Uvac – Mateševo, i to sa kineskom kompanijom „China Road and Bridge Corporation“ (CRBC).¹ Vrijednost radova predviđena je u iznosu od 809 miliona eura,¹ a finansijska konstrukcija zaokružena je potpisivanjem ugovora o preferencijalnom zajmu od kineske EXIM banke, u oktobru 2014. godine,¹ prema kome će kineska banka obezbijediti 85% sredstava neophodnih za izgradnju, a Crna Gora 15%.

Radovi na izgradnji autoputa zvanično su započeti u maju 2015. godine, a osim glavnog izvođača – kompanije CRBC, prema ugovoru su angažovane i najveće domaće građevinske kompanije. Građenje autoputa u Crnoj Gori od samog početka prate brojne kontroverzve, dok je nedostatak transparentnosti u vezi sa ovim projektom bio predmet izvještaja Evropske komisije o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.¹

Prevažadno, precizna trasa autoputa definisana je Glavnim projektom, a trasa poddionice 4.4.1 Glavnim projektom za tu poddionicu. Oba dokumenta proglašena su tajnom od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, a u skladu sa politikom netransparentnosti koju vode državne institucije kada je projekat autoputa u pitanju.³

Na taj način, šira javnost sve do oktobra 2018. godine nije bila upoznata sa činjenicom da će kroz korito nacionalno i međunarodno zaštićene rijeke Tare uopšte proći dio autoputa, a kamoli da će ista biti snažno devastirana u trajanju od nekoliko godina, koliko već traje izgradnja poddionice 4.4.1 koja gravitira Tarinom okruženju u blizini Mateševa, Opština Kolašin.

Zbog svega toga, NVO MANS od otkrića devastacije rijeke pokušava da dođe do podataka o stanju njene životne sredine, koristeći Zakon o slobodnom pristupu informacijama. Ipak, državne institucije tada započinju nezabilježenu praksu proglašavanja informacija o stanju životne sredine „poslovnom tajnom“, iako je pravo na pristup informacijama o stanju životne sredine garantovano Ustavom Crne Gore.⁴ Dodatno, Crna Gora je ratifikovala Arhusku konvenciju, koja garantuje apsolutnu javnost svih informacija o stanju životne sredine.⁵

Za početak, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva je shodno Elaboratu procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju autoputa Bar – Boljare bilo obavezno da makar jednom godišnje objavi kvartalne izvještaje o ispitivanju kvaliteta površinskih voda koje dolaze u dodir sa gradilištem autoputa – Tare i

¹ Studiju slučaja „Da li će Tara preživjeti autoput“ pogledati na: <https://www.mans.co.me/da-li-ce-tara-prezivjeti-auto-put/>

² Građevinska dozvola br. 1054-431/10 od 23. juna 2017. godine

³ Akt Ministarstva održivog razvoja i turizma Crne Gore br. 117/5-90/2 od 20. novembra 2018. godine

⁴ Čl. 23 stav 2 Ustava Crne Gore (Službeni list Crne Gore br. 1/2007 i 38/2013 – Amandmani I-XVI)

⁵ Pogledati na: <https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>

Moraće, što nije rađeno.⁶ Ti izvještaji su dobijeni tek nakon slanja posebnih zahtjeva za slobodan pristup informacijama Monteput-u, što je rezultiralo saznanjem javnosti da se u rijeku Taru često slivaju otpadne vode sa gradilišta, i da kvalitet vode zbog toga ispašta.⁷ Pomenute izvještaje ni nakon ovog otkrića Ministarstvo saobraćaja nije proaktivno objavljivljivalo, već se moraju tražiti zasebno – i to od drugih institucija.

Sa druge strane, MANS je od Ministarstva održivog razvoja i turizma (MORT) posredstvom Zakona o SPI-u tražio Glavni projekat poddionice 4.4.1, kao i Izvještaj o njegovoj reviziji, kako bi se stekao uvid u to kako je i zašto sa inženjerske strane uopšte dozvoljeno projektovanje stopa mostova kroz korito Tare.⁸ MORT je zahtjev odbio, pravdajući to neophodnošću zaštite bezbjednosti autoputa.⁹ Ipak, MORT je u navedenim rješenjima ostavio mogućnost ostvarivanja uvida u dokumentaciju, bez fotokopiranja ili prepisivanja iste, što ne bi doprinijelo razumijevanju ovog dokumenta i otkrivanja ko je i zašto dozvolio da autoput prođe kroz Taru, što se kosi sa samim principom slobodnog pristupa informacijama koji u teoriji ohrabruje državne institucije da što više informacija objavljuju proaktivno, a ne da svojim aktima limitiraju broj lica koji će imati pristup istima. Mogućnost da se određenoj informaciji/dokumenti pristupi samo fizičkim uvidom, bez mogućnosti njene dalje distribucije, ne predstavlja slobodan pristup informacijama.

Još jedna institucija, Poslovna jedinica za upravljanje projektom izgradnje autoputa Bar – Boljare kompanije Monteput, jednim rješenjem odbila je da dostavi niz dokumenata koji se odnose na stanje životne sredine rijeke Tare, i to:

- mjesečne izvještaje kompanije CRBC u vezi sa žalbama lokalnog stanovništva, koji su predviđeni Elaboratom procjene uticaja
- izvještaje kompanije CRBC u vezi sa izgradnjom poddionice 4.4.1
- izvještaje o sprovođenju mjera zaštite životne sredine na rijeci Tari – gdje se izvode radovi na izgradnji poddionice 4.4.1
- izvještaje Monteputa – poslovne jedinice za autoput, a u vezi sa izgradnjom poddionice 4.4.1
- izvještaje konzorcijuma Ingerop – Geodata u vezi sa izgradnjom poddionice 4.4.1, koji je angažovan na projektu u formi nadzora/inženjera
- programa koji sadrži mjere ublažavanja uticaja na rijeku Taru za vrijeme izgradnje poddionice 4.4.1.¹⁰

Fotografija br. 1: Dio rješenja PJ za upravljanje projektom izgradnje autoputa, kojim se odbija niz spi zahtjeva MANS-a

Naime, Zahtjevi podnosioca br. 18/125156 od 31.10.2018. godine; br. 18/125177 od 31.10.2018. godine; br. 125193 od 31.10.2018. godine; br. 18/125238 od 31.10.2018. godine i 18/125254 od 31.10.2018. godine odbijeni su iz razloga što u odnosu na zahtjevane informacije postoji oznaka tajnosti "INTERNO" određena Rješenjuem Ministarstva saobraćaja i pomorstva br. 34/17-01-2229/1 od 07.04.2017. godine.

⁶ str. 388 i 466 Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu autoputa Bar – Boljare, avgust 2015. godine

⁷ Pogledati na: <https://www.vijesti.me/eu-vijesti/novi-snimci-mans-a-crbc-otpadne-vode-ispusta-u-pritoku-tare>

⁸ Zahtjevi za slobodan pristup informacijama br. 124997 i 124988 od 29. oktobra 2018. godine,

⁹ Rješenje MORT-a br. 117/5-86/2 i 117/5-117/2 od 20. novembra 2018. godine, br. 117/5-85/2 i 117/5-91/2 od 20. novembra 2018. godine

¹⁰ Rješenje Poslovne jedinice za upravljanje projektom izgradnje autoputa kompanije Monteput br. 14843 od 3. decembra 2018. godine

Svi ovi dokumenti traženi su zbog povećanog interesovanja javnosti za situaciju na Tari, naročito u kontekstu kakve i kolike posljedice će radovi u blizini ili u samoj rijeci ostaviti na nju. Međutim, institucije nisu smatrale za shodno da građani moraju biti obaviješteni o stanju životne sredine na jednom od najznačajnijih prirodnih staništa. Lošu praksu institucija tada je prepoznao i Evropski parlament, koji je u svojoj rezoluciji o Crnoj Gori, između ostalog, istakao da „*tačne i pravovremene informacije o uticaju izgradnje autoputa na rijeku Taru moraju biti podijeljene sa širom javnošću*“.¹¹ Ipak, ni reakcija relevantne međunarodne adrese nije doprinijela povećanju transparentnosti.

Izveštaje o sprovođenju mjera zaštite životne sredine na rijeci Tari krila je i Uprava za inspekcijske poslove, čija je netransparentnost obrađena u posebnoj studiji.¹² Tako je, u nekoliko navrata i kršeći pri tom Zakon o slobodnom pristupu informacijama i Zakon o inspekcijskom nadzoru,¹³ krovna inspekcijska institucija MANS-u odbila da dostavi tražene izvještaje, što je već poništavala Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama.¹⁴

Uprava za inspekcijske poslove odbila je da dostavi MANS-u čak i zapisnik koji je inspektor Odsjeka za inspekciju za vode, i to baš po inicijativi NVO MANS, sačinio u okviru obilaska terena u blizini gradilišta na Tari.¹⁵ MANS je u okviru odgovora na inicijativu za inspekcijski nadzor dobio podatak da je inspekcijski obilazak izvršen, da se radovi izvode u skladu sa glavnim projektom, ali ne i zapisnik inspektora – koji posredstvom Zakona o slobodnom pristupu informacijama nije bilo moguće dobiti.¹⁶

Fotografija br. 2: Dio dopisa Uprave za inspekcijske poslove NVO MANS

S tim u vezi, a u skladu sa članom 13 stav 1 tačka 1 Zakona o inspekcijskom nadzoru („Sl. list RCG”, br. 39/03, i „Sl. list CG”, br. 76/09, 57/11, 18/14 i 11/15), obavještavamo Vas da je inspektor za vode, u dijelu nadležnost Odsjeka za inspekciju za vode, razmotrio podnijetu inicijativu i izvršio, dana 22. 11. 2018. godine, inspekcijski pregled na licu mjesta kojem su prisustvovali Damir Gutić, direktor Uprave za vode i Vlatko Ćipranić predstavnik izvođača radova CRBC. O izvršenom inspekcijskom pregledu sačinjen je zapisnik br. 0304/2018-51.

Na taj način, MANS je onemogućen da dođe do čak i do podataka o inspekcijskom nadzoru koji je sam pokrenuo, što govori o politici netransparentnosti koju vode nadležne institucije, koje kontinuirano krše i međunarodne konvencije čiji su obveznici, i svojim građanima uskraćuju informacije o stanju životne sredine.

¹¹ Pogledati na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0482_EN.html

¹² Pogledati na: <http://www.mans.co.me/studija-slucaja-inspekcija-sakrila-informacije-o-nadzoru-radova-na-rijeci-tari/>

¹³ čl. 8 Zakona o inspekcijskom nadzoru propisuje javnost

¹⁴ Rješenje Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama br. UPII 07-30-101-2/19 od 19. oktobra 2019. godine

¹⁵ Rješenje Uprave za inspekcijske poslove br. 0801-03/2018-112/11 od 12. avgusta 2019. godine

¹⁶ Dopis Uprave za inspekcijske poslove br. 0304/2018-8836-2 od 29. novembra 2018. godine